

VELİ VE EVLİYA

Allah ile arasına başka birini koymayan herkes Allah'ın velisidir. Allah'a has yetkileri, Allah'a has sıfatları başkalarıyla paylaşmayan ve kendileriyle Allah arasına herhangi bir varlığı aracı koymadan direkt Allah'a yönelen her şahıs Allah'ın velisidir.

Kur'an, sıradan bir kitap olmadığı gibi kavramları da sıradan, gelişi güzel dizilmemiştir. Her kavramı yerinde sunmuş, bize bunlardan ders ve hikmet çıkarmamızın yolunu da öğretmiştir. Kur'an bu özelliğiyle üzerinde çalışanları hayran bırakmakta ve ufuklarını açmaktadır.

İşte ufkumuzu açan ve Kur'an'da yüzlerce yerde geçen "veli" kavramı da bunlardan biridir. Bu kavramın yıllardır Türkçeye yanlış aktarılması, toplumun dini bakış açısında, itikadında, siyasetinde ve sosyal ilişkilerinde birçok problemi beraberinde getirmiştir.

Bu konudaki problemlerin çözülmesi de ancak veli kavramının doğru anlaşılmasıyla mümkün olacaktır. İşte bu yüzden ilk önce kelimenin Arapça aslına, sonra Kur'an'daki kullanımına bakarak, meseleyi çözmeye çalışacağız.

Veli Kavramının Sözlük Anlamı

Veli = وَلِي kelimesinin "v-l-y" kökünden geldiği ve anlamlarının şöyle olduğu söylenir:

Veli, bir nesneye pek yakın olmak manasında, iki veya daha çok şeyin, araya başka bir şey girmeyecek şekilde yakın olmasıdır.¹

Veli kelimesinin çoğulu "Evlıya"dır. Türkçede genelde bu çoğul, tekil anlamında kullanılır.

Lügat âlimlerinin birçoğu bu kelimenin yardım, sevgi, sadakat, hısnılık, yer, din ve inanç bakımından yakınlıkla ilgili kullanıldığını söylerler.²

Arap kelimelerinde veli ve mevla kelimelerinin aynı anlama geldiği söylenir. Fakat şunu ilave etmemizde fayda var: Her mümin Allah'ın velisidir denebilir, fakat hiçbir mümine Allah'ın mevlasıdır denmez. Mevla, daha çok "Malik", "Rabb", "sahib", "hâmi", "efendi", "yakın", "yardımcı", "yol gösterici" gibi anlamlara gelmektedir.³ Örneğin:

وَاللَّهُ مَوْلَاكُمْ

"Allah sizin hâminiz/sahibinizdir." (Tahrîm 66/2)

يَوْمَ لَا يُغْنِي مَوْلَى عَنْ مَوْلَى شَيْئًا وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ

"O gün hiçbir himayeci bir başkasını himaye edemez ve onun için bir şey ödeyemez." (Duhân 44/41)

ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ مَوْلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَأَنَّ الْكَافِرِينَ لَا مَوْلَى لَهُمْ

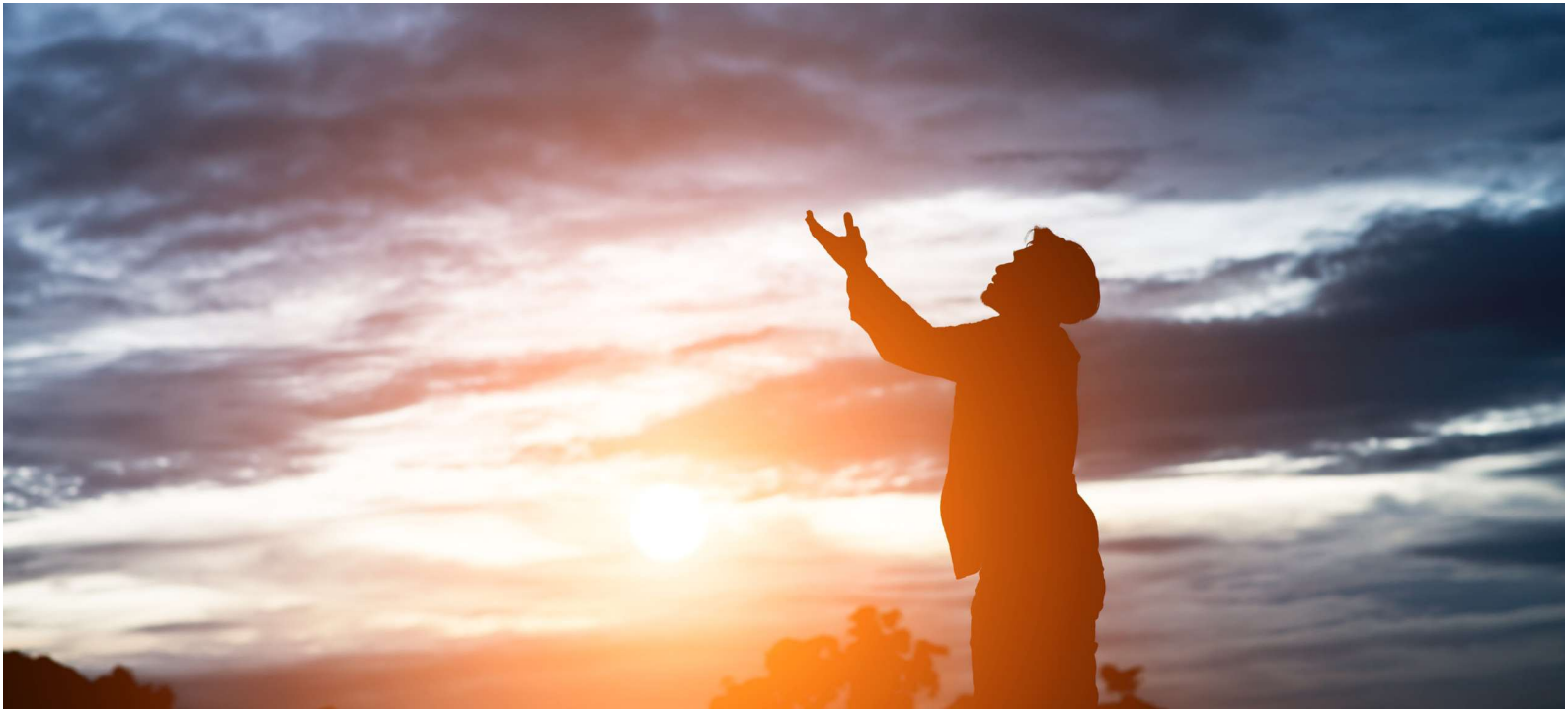
"İşte böyle! Allah inanıp güvenenlerin hâmisidir. Ama görmezlikten gelenlerin bir hâmisi yoktur." (Muhammed 47/11)

Kur'an-ı Kerim'de de aynı kökten gelen "vella" (tefil babı), "tevella" (tefaul babı) daha çok; "yardımetmek",

2 İbn Manzûr, a.g.e., c. XV, s. 408-409; Kâmu'su'l- Muhit, a.g.e., c. 6, s. 6039; İsfahani, a.g.e., s. 1590.

3 Halebi, "Umdetul- Hüffaz"; İsfahani, a.g.e., s. 1590; Firuzabadi, "Kamusu Fuhid".

1 İbn Manzûr, Lisânul Arap, c. XV, s. 408-409; el-İsfâhânî, el- Müfredat, s. 1590.

“yüz çevirmek”, “yönelmek”, “dönmek” ve “yaklaşmayı terk etmek” gibi anlamlarda kullanılır.⁴ Örneğin:

فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ

“Artık yüzünü Mescid-i Haram tarafına çevir! (Müminler! Siz de) Nerede olursanız olun, (namazda) yüzünüzü onun tarafına çevirin!” (Bakara 2/144)

وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَىٰ وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّىٰ وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ ۖ وَسَاءَتْ مَصِيرًا

“Doğru yol kendisi için apaçık belli olduktan sonra kim bu Elçiden ayrılır ve müminlerin yolundan başka yola girerse onu, döndüğü yolda bırakırız ve cehennem sokarız. Ne kötü hale gelmedir o!” (Nisâ 4/115)

Dolayısıyla mümin bir kimsenin Allah ve müminlerden yüz çevirip tâğuttan, kâfirlerden, Allah düşmanlarından, Yahudi ve Hristiyanlardan yana olması veya onlara meyletmesi düşünülemez.

İncelediğimiz tefsir kitaplarında müfessirlerin veli kelimesine yardımda, sevgide, inançta vb. konularda yakınlık anlamı verdiğini gördük. Fakat bu kelimenin (Türkçe yapılan çoğu meal ve tefsirlerden farklı olarak) tefsirlerde “sadık=dost”, “refik=arkadaş” gibi anlamlara geldiğini söyleyen müfessirlere rastlamadık. Sadık ve refik kelimeleri Türkçede kullandığımız dost, arkadaş kelimeleriyle örtüşmektedir. Nitekim

Araplar da kendi aralarında bir dostu, arkadaşı ifade etmek için veli kelimesini değil, sadık ve refik kelimelerini kullanmaktadırlar.

Kur’ân’da Veli Kavramı

Ayetleri “mufassal=açıklanmış” olarak indirilen Kur’ân-ı Kerim’in kelimeleri de özenle seçilerek (anlamının başka yere kaydırılmaması için), yerli yerinde kullanılmıştır. Eğer biz bu titizliğe dikkat edersek, Kur’ân’ın ne kadar muhteşem bir kitap olduğuna, ufukumuzu açtığına ve aklımızdaki birçok problemleri çözdüğüne şahit olacağız. Nitekim araştırdığımız “veli” kelimesinin de araştırmamız sonucu bize birçok meseleyi aydınlatıldığını görmekteyiz.

V-l-y kökünden gelen isim ve fiil kalıpları Kur’ân’da 232 defa geçmektedir. İsim olarak, 123 defa zikredilir. Bunlardan kırk ikisi çoğul şeklinde kullanılır.

Kur’ân’da veli kelimesinin genel olarak; inanç, yardım, yetki, hâmilik, akrabalık ve mesken yönünden hem maddi hem manevi yakınlığı ifade etmek için kullanıldığını görmekteyiz.⁵ Örnek için şu ayete bakabiliriz:

إِنْ يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا فَاللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا

“İster zengin veya fakir olun, Allah, onlara sizin yakınlığınızdan daha yakındır.” (Nisâ 4/135)

⁴ İbn Manzûr, a.g.e. c. 15, s. 408; İsfahani, Müfredat, s. 1591; Zemahşeri, Keşşaf, c. 1, s. 642.

⁵ İbn Manzûr, age. c. XV, s. 408-409; el-İsfahânî, age. s. 1590; Kâmusu'l- Muhit Tercümesi, Mütercim Asım Efendi, c. 6, s. 6040.

Veli kelimesinin Kur'an'da dost anlamında kullanılması-
masına rağmen Türkçe meallerin büyük çoğunluğun-
da dost diye anlamlandırılmıştır. Türkçemizdeki dost
kelimesinin Arapçadaki karşılığı olan "sadık" ve buna
yakın olan "halil" kelimesi zaten Kur'an'da geçmekte-
dir.⁶ Örneğin:

فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ وَلَا صِدِّيقٍ حَمِيمٍ

**"Artık bize ne şefaaf edecek biri var, ne de bir can
dostu."** (Şu'arâ 26/101)

يَا وَيْلَتَى لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فَلَانًا خَلِيلًا

**"Yazık oldu bana. Keşke şu kimseyi yakın dost edin-
meseydim!"** (Furkân 25/28)

Türkçede kullandığımız arkadaş kelimesinin karşılığı
olan "refik"⁷ kelimesi de Kur'an'da yer almaktadır.

Dost kelimesi aslında Türkçe bir kelime değildir. Türk-
çeye Farsçadan geçmiştir. Bu kelimenin Arapça karşı-
lığı "sadık"tır. Aslı "s-d-k" olan bu kelime "sadakat",
"sıdk" anlamlarına gelir. Sıdkın zıddı "kizb=yalan"dır.⁸

Veli kelimesi dost anlamına da gelmektedir. Fakat
her dost veli olmadığından ve bir kimse kendisiyle Al-
lah arasına öz dostunu değil, bazı yetkileri ve yakın-
lığı olduğuna inandığı şahısları aracı koyduğundan,
Kur'an'da veli ile ilgili geçen ibareleri dost diye ter-
cüme etmenin eksik olduğu kanaatindeyiz. Veli dost-
tan daha geniş anlamlıdır; Her veli dost olabilir fakat
her dost veli olamaz. Velilikte dostluktan farklı olarak
eşitlik ve denklik aranmaz.

Biz, veli kelimesinin kök anlamından yola çıkarak ayet-
lerin büyük bir bölümünü "hâmi/yakın" şeklinde meal-
lendirmeyi uygun gördük. Bu hâmilik/yakınlık sadece
Türkçe'de akrabalık anlamına gelen bir yakınlık değil,
genel anlamda (özellikle inançla ilgili) olan yakınlık-

tır. Kur'an'da "قَرِيبٌ=garip" diye geçen yakınlıktan da
farklıdır.⁹ Her velilik bir gariplik/yakınlıktır fakat, her
gariplik bir velilik değildir. Dolayısıyla gariplik veliliğe
nisbetle, velilik de akrabalık yönünde olan yakınlığa
nisbetle daha geneldir.

Şimdi "veli" kelimesinin ve çoğulu olan "evliya" keli-
mesinin örneklerini sunmak istiyoruz. Birçok ayette
kâfirlerin Allah'la kendileri arasında herhangi bir veli-
leri olmadığı ve ahirette de olmayacağı söylenir:

وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ

**"... Allah ile aranızda girecek bir veliniz/yakınız ve
yardımcınız da yoktur."** (Bakara 2/107)

وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنْ أَوْلِيَاءَ يَنْصُرُونَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ

**"Allah ile aralarına girip kendilerine yardım edecek
velileri/yakınları da olmayacaktır."** (Şûrâ 42/46)

Allah herkese yakındır. Kâfirler, Allah ile kendileri ara-
sına koyduklarıyla, Allah'ı kendilerinden uzaklaştır-
dıklarını sanıyorlar. Fakat Allah yine de onlara ortak
koştuklarından daha yakındır. Lakin bu yakınlık velilik
anlamındaki bir yakınlık değil, velilikten daha genel
anlamda olan 'gariplik' yönünden bir yakınlıktır. Nite-
kim Kur'an bu yakınlığı şöyle ifade eder:

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهِ نَفْسُهُ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ

**"İnsanı biz yarattık; içinden neler geçtiğini biliriz.
Biz ona sinir uçlarından da yakınız."** (Kâf 50/16)

Yani ister kâfir ister mümin olsun Allah herkese sinir
hücrelerinden daha yakındır ve bu yakınlık Arapça-
daki "قَرِيبٌ=garip" kavramıyla ifade edilmektedir. İnsan
bu yakınlığın farkında olup araya birilerini koymadığı
zaman Allah'ın velisi olur ve Allah da onun velisi olur.
Dolayısıyla Kur'an'da kullanılan kelimelerin inceliği
ve yeri bizi bir kez daha ona hayran bırakıyor.

Kur'an-ı Kerim'in bazı ayetlerinde müminlerin Al-
lah'tan başka bir velisinin olmadığı belirtilmektedir.

6 Sadıkla Halil arasında da fark vardır. Halil sadıke nispetle özel isim olup, devamlı yanında
olan ondan ayrılmayıp. Sadık ise bazen yanında bazen de uzakta olabilir. Her sadık
halil olamaz. Bu yüzden Allah'ın, Kur'an'da İbrahim aleyhisselamı kendisine halil olarak
seçtiğini ve bu kavramı ona özel bir künye olarak verdiğini görmekteyiz:
"وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِنْ بَنِي إِسْرَءِيلَ عَهْدَ أَنَّ هَذَا إِلَهُكُمْ وَإِلَهُ آبَائِكُمْ وَلَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْكُمْ تُقْضَى الْأُمُورُ" (Nisâ 4/125)

7 Bkz: Nisâ 4/69.

8 Bkz: Âl-i İmrân 3/93-95; Kiyâme 75/31-32.

9 Velinin muhatabı sadece canlı ve aynı zamanda külfet içeren bir yakınlık olduğunu görüyoruz.

Örneğin:

قَالُوا سُبْحَانَكَ مَا كَانَ يَنْبَغِي لَنَا أَنْ نَتَّخِذَ مِنْ دُونِكَ مِنْ أَوْلِيَاءَ

“Onlar da, Sana içten boyun eğriz; Seninle aramıza başka veliler/yakınlar koymak bize yakışmaz.”
(Furkân 25/18)

Bu gibi ayetlerde müminlere dünyada ve ahirette kendilerine Allah'tan daha yakın kimsenin olmadığı vurgusu yapılmaktadır. Tabii ki bir insana Allah'tan daha yakın kimse yoktur. Dolayısıyla bizim Allah'tan daha yakın birilerinin olduğunu düşünmemiz ve rızasını aramamız, bizi Allah'ın velisi/yakını konumundan çıkarıp müşrik yapmaya yeter. Durum böyle olunca Allah'a yakınlığımızın ve yaptığımız işlemlerin hangi ölçüde olduğuna dikkat etmemiz gerekmektedir. Buna dikkat edenlerin yani Allah'ı veli/yakın edinenlerin aynı zamanda Allah'ın da velileri oldukları şöyle müjdelanmaktadır:

أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

“Bilesiniz ki Allah'ın velilerine/yakınlarına ne bir korku olur ne de üzülrler.” (Yûnus 10/62)

Allah ile arasına, başka birini koymayan herkes Allah'ın velisidir.¹⁰ Allah'a has yetkileri, Allah'a has sıfatları başkalarıyla paylaşmayan ve kendileriyle Allah arasına herhangi bir varlığı aracı koymadan direkt Allah'a yönelen her bir şahıs Allah'ın velisidir/yakınıdır.

Şu ayetler Nebi ve müminlere veli olarak Allah'ın yeterli olduğunu, Allah'ın ise acizlik sebebiyle herhangi birini veli edinmediğini göstermektedir:

وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ

“Yeryüzünde O'nu çaresiz bırakamazsınız. Allah ile aranızda girecek bir veliniz/yakınınız ve yardımcınız da yoktur.” (Ankebût 29/22)

وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ وَلِيٌّ مِنَ الذَّلِّ

“Yetki kullanmada ortağı yoktur. İhtiyaçtan dolayı edildiği bir velisi de yoktur.” (İsrâ 17/111)

Fakat bazı ayetlerde müminlerin esas velisi/yakını Allah olmakla birlikte O'nun elçisi ve namaz kılıp zekat veren müminlerin de veli edinilebileceği bildirilmektedir. İlgili ayet şöyledir:

إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ

“Sizin veliniz/yakınınız Allah ve Onun Elçisidir; bir de namazını tam kılan ve saygıyla zekatını veren müminlerdir.” (Mâide 5/55)

Demek ki bir müminin ister inançla ilgili, ister bulunduğu konum veya genetik yapı itibarıyla de velileri/yakınları olabilir. Fakat bir mümin, veli edindiklerini Allah'la kendi arasına koymayacak ve onları aracı, şefaathçi gibi konumlara getirmeyecektir. Asıl önemli olan mesele budur. Allah ile araya birilerini koymadığı sürece müminler birbirlerini veli edinebilirler.

Veli kavramı tarikatların birçoğunda farklı anlatılmaktadır. Tarikatlarda her mümin Allah'ın velisi/yakını olamaz. Onlarda velilik tarikat şeyhinin vasfıdır. Tarikat şeyhi, tıpkı Hristiyan azizi gibi ruhani lider sayılır ve ruhani âlemlerle bağlantısı olduğuna inanılır. O, Allah ile müritler arasında bir vesile ve vasıta yerine konulur.

Kur'ân-ı Kerîm'e göre Allah her müminin yakını iken tarikatta bu yakınlık, sadece kendi şeyhlerinin ulaş-

10 Abdülaziz Bayındır, “Aracılık ve Şirk” Süleymaniye Vakfı Yayınları, s. 67.

bildiği özel dostluk makamına dönüşmüştür. “*Dostun dosta nazı geçer*” denilerek Allah’ın bunların nazını çekeceğine inanılmaktadır. Dolayısıyla böylesi tarikat üyelerinin müritleri, Allah’ın velisi olarak gördükleri şeyhlerinin olağanüstü yollarla insanlara yardım edeceğine inanmaktadırlar. Bu tür tarikatlar hesap gününde kurulacak olan Allah’ın adalet mahkemesine şeyhlerinin merhamet senaryolarını da katarlar. Böylece insanlar inandıkları tarikata girmekle, el almakla ve şeyhlerinin himmetine mazhar olmakla kurtulacaklarına inandırılmaktadırlar. Kur’ân-ı Kerim bu tür bir inanca sahip insanlardan şöyle bahseder:

أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ ۚ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ

“Bil ki Allah’ın dini, katıksız dindir. Allah ile aralarına evliya/yakınları yerleştirenler şöyle derler: “Bizim bunlara kul köle olmamız, sırf bizi Allah’a daha çok yaklaştırsınlar diyedir.” (Zümer 39/3)

Aslında bu ayet, büyük ölçüde veli/evliya kelimesinin ne anlama geldiğini ve bir insanın bir başkasını veli/evliya edinmesinin amacının ne olduğunu açık şekilde belli etmektedir. Kendilerince Allah’a yakın gördüklerinin aracılığıyla Allah’a yaklaşmaya çalışıyorlar.

Kur’ân bize, hiç kimsenin ahirette Allah’tan başka bir veli ve şefaataçsisinin olamayacağını bildirmektedir:

مَا لَكُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا شَفِيعٍ

“Sizin O’ndan başka bir yakınınız ve kurtarıcınız yoktur.” (Secde 32/4)

Aracı veliler edinenlerin akıbeti ile ilgili başka bir ayette ise şöyle buyurulmaktadır:

مِنْ وَرَائِهِمْ جَهَنَّمُ ۖ وَلَا يُغْنِي عَنْهُمْ مَا كَسَبُوا شَيْئًا وَلَا مَا اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ ۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

“Onların sonu cehennemdir. Ne kazandıkları şeyler işlerine yarayacak ne de Allah ile aralarına koydukları yakınları... Onların hak ettiği büyük bir azaptır.” (Câsiye 45/10)

Veli/evliya ile ilgili ayetleri birlikte değerlendirdiğimiz zaman bu kavramın daha çok; inanç bakımından bir

yakınlık, ilişki ve yardımlaşma olduğuna şahit oluyoruz. Nitekim Kur’ân’daki en büyük tehdidin şirkle ilgili olduğunu biliyoruz. Allah’ı kendilerine yakın görmeyenler, başkalarını kendine yakın/veli edinerek onlardan istediği şeyi elde etmeye çalışırlar.

Kur’ân’da birbirlerini görmemiş fakat aynı inancı taşıyan müminlerin birbirlerinin kardeşleri oldukları anlatılmaktadır ki böyle bir kardeşlik kan bağları bir olduğu için değil, aynı inancı paylaştıkları içindir.¹¹ Aşağıdaki ayette müminlerin inanç bağlarının kan bağından daha önemli olduğu anlatılmakta ve birbirleriyle kan bağı olanların küfürle iman arasında bir tercihte ya da savaşta nasıl bir yol izleyeceği gösterilmektedir:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا آبَاءَكُمْ وَإِخْوَانَكُمْ أَوْلِيَاءَ إِنِ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى الْإِيمَانِ ۚ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

“Ey Müminler! Küfrü imana tercih ediyorsa babalarınıza ve kardeşlerinize bile yoldaşlık etmeyin. Kim onlara yoldaş olursa onlar kendilerine yazık etmiş olurlar.” (Tevbe 9/23)

Burada kâfirlerle müminler arasındaki savaşta, bir müminin safının kimden yana olması gerektiğiyle ilgili bilgi verildiğini görmekteyiz. Baba ve kardeş zaten dosttan daha yakındır. Kendisine dosttan daha yakın olan baba ve kardeşi “*dost edinmeyin*” diye çevirmenin bir anlamı olmadığı ortadadır.

Veli kelimesini yanlış anlamlandırmadan dolayı eskiden beri gayrimüslimlerle ilişkilerin hangi düzeyde olmasıyla ilgili ne kadar sorun yaşandığını görmekteyiz. Dinde haddi aşanlar tarafından da bu konu hep istismar edilmekte ve Müslüman olmayanlarla herhangi bir dostluk ilişkisinin caiz olmadığı söylenmektedir. Gayrimüslimlerle Müslümanların dostluk ilişkilerinin yasaklığıyla ilgili en çok şu ayet delil getirilmektedir:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَىٰ أَوْلِيَاءَ ۚ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ ۚ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

“Ey Müminler (İnanıp güvenenler)! Yahudileri ve Hristiyanları yoldaşlarınız olarak görmeyin. Onlar birbirlerinin yoldaşıdır. Sizden kim onlara yoldaş

11 Hucurât 49/10.

olursa, o da onlardandır. Allah, yanlışlar içinde olan bir topluluğu yola getirmez.” (Mâide 5/51)

Bu ayetle önceki ayetlerin bağlamını kurduğumuz zaman Yahudi ve Hristiyanların birbirlerini koruyup kollamalarının, yakınlıklarının inanç konusunda olduğunu görmekteyiz. Nitekim Müslümanlarla düşmanlıkları da bu konudadır. Bu sebeple buradaki “evliya” kavramını aynı yolu ve aynı düşünceyi paylaşan “yoldaşlar” diye anlamlandırmayı daha uygun gördük. Nitekim bir başka ayette şöyle buyrulmaktadır:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ

“Ey Müminler! Benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olanlarla yoldaşlık etmeyin...” (Mümtehin 60/1)

Allah kendisinin ve müminlerin düşmanlarını veli edinmeyi yasaklamaktadır. Yani Allah'ın dinine ve Müslümanlara karşı girilen mücadelede onlara herhangi bir desteğin, himayenin, yoldaşlığın ve yakınlığın gösterilmesi yasaktır.¹²

Bunun dışındaki ilişkiler; sosyal, siyasi ve ticari ilişkiler, kâfirlerin Müslümanlara davranışları ölçüsünde değerlendirilir. Bu davranış ölçülerinin sınırlarını Allah şöyle çizmiştir:

لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ

إِنَّمَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَأَخْرَجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ وَظَاهَرُوا عَلَىٰ إِخْرَاجِكُمْ أَنْ تَوَلَّوْهُمْ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

“Allah, dininizden dolayı sizi öldürmeye kalkışmamış ve sizi yaşadığınız yerlerden çıkarmamış kimse-lere iyilik etmenizi ve değer vermenizi yasaklamaz. Allah değer bilenleri sever. Allah'ın yasakladığı şey sadece, dininizden dolayı sizi öldürmeye kalkışan-lara, sizi yaşadığınız yerden çıkaranlara ve çıkarılmanıza destek verenlerle yoldaşlık etmenizdir. Onlara yakınlık gösterenler yanlış yaparlar.” (Mümtehin 60/8-9)

Ayetleri bir bütünlük içerisinde değerlendirdiğimiz zaman müminlerin; *kendileriyle savaşılanlar, kendile-*

rini yurtlarından çıkaranlar, kendilerine yurtlarından çıkaranlara destek verenler dışında her tür din ve inanç sahibi insanlarla yoldaşlık etmeyi, iyi geçinmeyi,¹³ onlara yardım etmeyi, onlarla ortak çalışmalar yapmayı¹⁴ ve hatta evlenmeyi bile caiz gördüğünü anlamaktayız.¹⁵ Böylece Müslümanlar kendilerine yasaklananlar dışında, yukarıda sıraladığımız unsurlarla her türlü sosyal, ticari ve siyasi ilişkiler kurabilir, dostluk anlaşması yapabilirler. Günümüzde Avrupa'ya ya da herhangi bir ülkeye gidip oranın vatandaşı olan, vergisini veren, herhangi bir mümin, o ülkenin himayesine girmiş ve istemese de onların yanında yer edinmiştir. Fakat inancı konusunda onları kendine veli edinmedikçe yani Allah'tan ve müminlerden öncelikli görmedikçe ya da yukarıda çizilen üç kırmızıçizgiyi de aşmadığı sürece onlarla ikili ilişkilerde herhangi bir sakınca yoktur.

Dolayısıyla ilgili ayetlerde veli kavramını sözlük anlamlarını dikkate alarak ayetlerin cümle içerisindeki yerine göre hem inançla hem de sosyal ilişkilerle olan yakınlığı ifade etmek için kullanmamız gerektiğini görmekteyiz.

Kur'an'da “veli” kelimesinin inanç, yardım, sevgi, hırsızlık konusunda yakınlık gibi anlamlarını bırakıp sadece dost diye tercüme edersek evrensel dinimiz İslam'ı hem Müslümanlar için zorlaştırmış hem de farklı inançlardan oluşan toplumların içine güvensizlik ve fitne yerleştirmiş oluruz ki maalesef bu ayetle ilgili verilen meallerin çoğu böyledir. Nitekim bu kelimenin yanlış meallendirilmesi sebebiyle İslamofobiye ve dini istismara da bir kapı açılmış olmaktadır.

Özetle söylemek gerekirse Allah Resulünün sünnetini yaşamak isteyen bir Müslüman güvenilir, emin ve örnek bir insan olmak zorundadır. İslam dininin mensupları diğer inanç sahiplerine, tebliği yalnızca bu yolla yaptıkları zaman başarı sağlayabilir ve bu başarının kalıcı izlerini görebilirler.¹⁶

¹³ Bkz: Lokman 31/15.

¹⁴ Bkz: Âli-İmrân 3/64.

¹⁵ Bkz: Mâide 5/5.

¹⁶ Bugün nüfusu en kalabalık ülke Endonezya'dır. Buraya İslam ordusunun bir tane bile askeri gitmedi. İyi örnek olan tüccar Müslümanlar gitti ve başarı sağladılar. Bugün kötü örnek olan İslam ülkeleri içinde nispeten iyi örnek olan ülke yine Endonezya'dır.

¹² Bkz: Mâide 5/57.